Obsah:

Opožděný start *(úvodník)*
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. *1*

K počátkům Kostelního Vydří jako poutního místa
P. Jindřich Zdík Charouz, O.Praem.,
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. 2

Cesta víry
Sv. Terezie Benedikta od Kříže (Edith Stein) 8

Nám po tomto putování... (1. část)
(Jubileum 300 let poutního místa v Kostelním Vydří jako podnět pro náš duchovní život)
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm. 9

Rodiče svaté Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře
(3. část - dokončení)
Sr. Milada od Spasitele světa, OCD 16

Opožděný start

nového ročníku našeho časopisu nebyl zapříčiněn světovou hospodářskou krizí, ale tím, co vlastně z velké části také naplňuje obsah tohoto čísla, totiž mimořádným výročím 300 let od vzniku poutního místa v Kostelním Vydří. Vloni jsme si připomněli výročí sto let od příchodu karmelitánů na faru do Vydří. A celé to století života a působení několika generací karmelitánů jsme na podzim představili veřejnosti prostřednictvím textů i fotografií na 14 panelech v ambitu vyderského areálu. V první půli tohoto roku k tomu přibylo dalších 6 panelů, které se týkají onoho druhého výročí - 300 let poutního místa. Materiál takto shromážděný se pak stal základem drobné knížky *Mariánské Vydří*, kterou jsme u příležitostí obou výročí nyní vydali.

A množství práce s tím vším spojené zdrželo přípravu nových čísel našeho časopisu, proto se k Vám první letošní číslo dostává až nyní. Zmíněné výročí se v něm odráží článkem, do nějž vložil množství pečlivého úsilí premonstrát P. Jindřich Zdík Charouz. Ověřil tradované zprávy o vzniku poutního místa, doplnil nové poznatky a upozornil na omyly a nepřesnosti. K tematice poutí a poutních míst se ještě váže i druhý velký článek, dodatečně přepracovaná přednáška, která zazněla letos při celostátním setkání terciářů 20. června v Kostelním Vydří. Její dokončení přinese příští číslo. A kromě toho nyní uzavíráme delší článek o rodičích svaté Terezie z Lisieux, kteří byli vloni blahořečeni. Krátký text od Edity Steinové z překladatelské kuchyně Dr. Vratislava J. Slezáka má číslo zpestřit. Může Vám být i povědomý, protože zčásti jej

v překladu Vladimíra Petkeviče uvádí i kniha: Edith Stein – Myšlenky a meditace, kterou vydalo nakladatelství Trinitas v roce 2000 (str. 21–22).
Přeji Vám mnoho užitku z četby našeho časopisu a ještě vroucněji než jindy Vás zvu vykonat si pouť do Kostelního Vydří. Panna Maria ať Vás provází svou mateřskou přímluvou!

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

K počátkům Kostelního Vydří jako poutního místa

P. Jindřich Zdík Charouz, O.Praem.
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Horo Karmelská radostná;
Zázračněs vykázaná!
Archo úmluvy milostná,
Skvostně jsi okrášlená!
Chrámem, oltářem, také obrazem
Marii věnovaném.
(V tom místě povýšeném.)

Tak zpíval neznámý skladatel poutní písně z dávných dob[1] a my můžeme jenom toužit po tom, abychom svůj vztah k vyderské svatyni dokázali vyjádřit se stejnou vroucností a upřímností jako on, byť odlišnou formou.

Nejčastěji užívaným zdrojem všech informací o původu Kostelního Vydří jako poutního místa je farní kronika[2] z roku 1789, psaná farářem Jakubem Moravcem asi osmdesát let po událostech, které se vznikem poutního místa souvisejí. Není důvodů jí nevěřit, čas od času je však třeba zápisy v ní obsažené znovu přečíst a zamyslet se nad tím, jestli vydaly své poselství beze zbytku, a přidat k nim informace z dalších dokumentů, pokud se nám dochovaly. Takovéto nové shrnutí dostupných poznatků je i cílem tohoto článku.

1 Nejstarší dochované znění písně máme z roku 1821. Je ale docela možné, že byla složena ještě dříve.
2 *Protocollum domesticum Parochiae Kirchwidrensis*, uloženo na Římskokatolickém farním úřadě v Kostelním Vydří.

Blížíme-li se k dnešní poutní svatyni od Dačic, jedeme či jdeme prakticky po rovině, kdežto při cestě od Telče, případně z vesnice Kostelní Vydří nás čeká stoupání do vršku. Není to sice takový výstup jako na biblickou horu Karmel, ale pěší poutník se zde docela zadýchá. Není proto divu, že staré zápisy mluví důsledně o poutním místě „na hoře". Od nepaměti tudy vedla cesta a v lesíku, který pokrýval temeno kopce, stával u cesty dřevěný sloupek s obrázkem nějakého světce – ovšem tak zašlým, že nebylo možno rozeznat, co nebo koho obrázek představuje. Musel tedy být dost starý, když si nikdo ani nepamatoval, kdo a proč ho tam ke cti kterého světce postavil.

Nicméně asi od roku 1680 byla lidmi z okolí pozorována v noci, zvláště v sobotu, záře vycházející z těchto míst. Kronika říká, že lidé nad tím žasli, místo prohledávali a nic nenašli. K prozkoumání se odhodlal i majitel vyderského statku Gerhard Jindřich Butz z Rolsbergu, ale ani on se nedobral nějaké příčiny tajemné záře. Karel Eichler, autor obsáhlého díla o moravských poutních místech a profesor církevních dějin na brněnském teologickém učilišti, píše, že lidé tu hledali poklady.[3] Zřejmě tak usoudil z toho, že podle pověstí i na ně ukazují různé světelné jevy. Buď jak buď, noční záře zůstávala záhadou a možná právě proto, že přirozené vysvětlení nebylo, pan Gerhard začal uvažovat o vysvětlení nadpřirozeném. Závěr, který z tohoto uvažování učinil, byl docela logický: Bůh chce být na tomto místě uctíván zvláštním způsobem...

Jedná se o jeden z mnoha obvyklých legendických motivů, v tomto případě mající kořen v biblickém vyprávění o Mojžíšovi a o keři, který hořel a neshořel. Podobně v nedalekých Slavonicích již na konci 13. století upozornila zvláštní světla na posvěcené hostie, ukradené spolu s ciboriem z kostela a pohozené v roští. A poutě v Přibyslavicích u Třebíče začaly po roce 1719, kdy byla u tamního mariánského obrazu na vnější stěně kostela pozorována světla, podle nichž bývalo celé místo zváno *Mariánské ranní červánky*. Skutečnost, že při vzniku poutního místa v Kostelním Vydří shledáváme obvyklý legendický motiv, však automaticky neznamená, že jde o pohádku či podvod. Bůh promlouvá k lidem stále a volí k tomu takové prostředky, kterým je konkrétní člověk ve své době schopen porozumět. Je jenom přirozené, že v dobách živé víry je těchto projevů více (a je třeba je důkladněji ověřovat) než v dobách nevěry. Vždyť i v Písmu svatém čteme zmínku: *„v těch dnech bylo Hospodinovo slovo vzácné, prorocké vidění nebylo časté"* (1 Sam 3,1).

Gerhard Jindřich Butz z Rolsbergu, dědičný císařský poštmistr ze Slavonic, který tamní poštu obdržel za své vojenské zásluhy z tureckých válek a od

3 Karel EICHLER, *Poutní místa a milostivé obrazy na Moravě a v rakouském Slezsku, Díl I. – Část II.*, Brno 1888, s. 293–305, resp. s. 295.

roku 1694 vlastnil i vyderské panství, se nepovažoval za kompetentního pro řešení těchto otázek a hledal radu a pomoc u skutečných odborníků. Využil toho, že na sousední Telči dlel zrovna návštěvou pan Jan Karel Jáchym Slavata, tehdy ovšem již dávno bratr Karel Felix od svaté Terezie, který v letech 1674–1710 zastával různé vedoucí role v italské větvi řádu bosých karmelitánů (v letech 1680–1683 byl dokonce generálním představeným). Ten usoudil, že mimořádné světelné jevy objevující se v sobotu, to znamená v den zasvěcený tradičně Panně Marii, mají význam mariánský, a poradil mu, aby nechal namalovat obraz Panny Marie Karmelské a umístil jej na onom místě. Pro tento obraz, pořízený roku 1709, nechal zároveň pan Gerhard postavit na vyderském kopci z kamene a pálených cihel malou kapli, vpředu opatřenou dveřmi, do níž otec Karel Felix osobně obraz umístil a z moci svého úřadu kapli obdařil hojnými odpustky. Tak vzniklo poutní místo a přestala noční záře. Něco podobného se před staletími přihodilo i nedaleko Tachova, kde čtrnáct plamínků, objevujících se v noci na hoře, zavdalo podnět k vybudování poutního kostela sv. Čtrnácti pomocníků. Lidé znamení nejen spatřili, ale i správně pochopili.

Na rozdíl od světelných jevů tedy můžeme za pohádku označit doposud neustále opakovaný údaj o tom, že zmíněný poslední mužský potomek slavatovského rodu milostný obraz do vyderské svatyně věnoval. Tento omyl vznikl ledabylým čtením kroniky a vyvrací jej svědectví samotného obrazu. Ten je dnes v zaskleném rámu umístěn na hlavním oltáři a po celém obvodu jej lemují kovové paprsky svatozáře, které zakrývají našemu zraku část jeho plochy a na ní v obou dolních rozích obrazu namalované erby donátorů obrazu, totiž Gerharda Jindřicha Butze z Rolsbergu a jeho manželky Marie Heleny Hillebrandové z Reineggu. Obraz, datovaný číslicemi v obou horních rozích do roku 1709, je nepochybně jejich darem a vznikl na jejich objednávku.

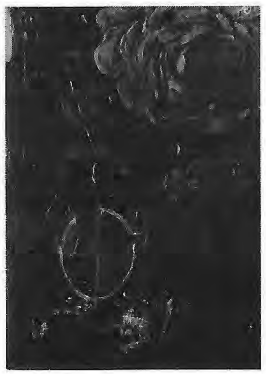

Objevují se však ještě jiné otázky: jaký je původ mariánského obrazu? A kolik času uplynulo mezi poskytnutím moudré rady a benedikcí kaple? Obojí měl osobně vykonat téměř sedmdesátiletý řeholník, vázaný svým úřadem na Řím. Jak dlouho se mohl v Telči zdržet? Zastavil se tam na některé ze svých cest a po nějaké době, když se vracel, znovu? Postavit malou kapli jistě netrvá dlouho, ale kde vzít rychle obraz? K tomu jako další otazník můžeme upozornit na nenápadnou zvláštnost: vyderská Madona zřetelně souvisí s obrazy uctívanými v původní větvi karmelitánského řádu, zatímco Slavata byl reformovaným karmelitánem. Odpověď na tyto otázky neznáme, možná je ukryta ve starých diářích či dopisech, které po adresátovi už nikdy nikdo nečetl a které se možná ani nedochovaly. Ale obraz stojí za další zamyšlení.

Odborníci se shodují v tom, že nejčastějším vzorem všech škapulířových karmelských Madon je deskový obraz zvaný *La Bruna,* od druhé poloviny 13. století až dodnes uctívaný v karmelitánském klášteře v Neapoli. Neznámý autor našeho obrazu jej pravděpodobně nikdy neviděl ani na obrázku, vzor je tu pouze zprostředkovaný, nicméně skutečný.

Úkol potvrdit nebo vyvrátit úvahy o možném bezprostředním vlivu obrazu Panny Marie Neapolské z kostela sv. Havla v Praze na Starém Městě (při někdejším klášteře obutých karmelitánů) na obraz pro Kostelní Vydří ponecháme odborníkům na dějiny umění.

Bezesporu nejzřetelnějším společným znakem obou obrazů je květinový věnec obklopující Matku Boží s Děťátkem. Původně je věnec z květů znamením panenství a zástupně spolu s korunou představuje symbol vyvolení a povýšení, postupně se však stává na obrazech konstitutivním prvkem a v 17. století získává další význam: v reakci na dobový životní styl připomíná marnost světa; pomíjivost ceny nádherných květů se stává protikladem k věčnosti božského Slova. Navíc nesmíme přehlédnout biblickou inspiraci podle knihy Sirachovcovy, která opěvuje velekněze Šimona slovy: *„staral se o svůj lid"* (50, 4) a připojuje, že *„byl jako květ růží v jarních dnech, jako lilie u pramene vod"* (50, 8), což najdeme ve starých karmelitánských liturgických textech v mírné úpravě jako jedno z responsorií svátku Patrocinia Panny Marie, který se slavil 30. ledna.

Malá kaplička nad Vydřím záhy nedostačovala přílivu poutníků, a proto se nový majitel vyderského statku rozhodl ji rozšířit. Pan Gerhard počátkem 18. století totiž adoptoval své dva synovce Heřmana a Matěje Jindřicha z Poestu, a ti se od té doby psali po něm Butzové z Rolsbergu. Kostelní Vydří a další statky zdědil Matěj Jindřich a právě on učinil roku 1735 zásadní krok. Toho roku na jaře se obrátil na olomoucké biskupství s prosbou o povolení stavby nové kaple. Ve své žádosti psal, že kapli s obrazem Panny Marie Karmelské nechal postavit jeho předchůdce roku 1694 a že je denně navštěvována lidmi z okolních vesnic, kteří tam hledají a nacházejí při horečkách a jiných nemocech úlevu a vyslyšení. Kaple je však malá a bez možnosti slavit

v ní mši svatou, kromě toho se nachází v zubožením stavu a nelze ji opravit. Pan Matěj Jindřich proto učinil slib, že s povolením konsistoře postaví na tomto klidném místě k povznesení zbožnosti novou kapli, v níž by byl i malý oltář s namalovaným obrazem. Nákres plánované stavby, svěřené dačickému staviteli italského původu Francescu Camelimu, byl připojen. Přes kladné dobrozdání telčského děkana Martina Josefa Zourka konsistoř navrhovala přenést obraz do kostela Navštívení Panny Marie ve vsi. Nakonec však – po dalších žádostech – byl souhlas po dvou letech dán. Tehdy se také objevila myšlenka vystavět při kapli obydlí pro duchovního správce – nejen z důvodu duchovní služby, ale také pro větší bezpečnost osamoceného místa.[4]

Dokončené dílo slavnostně benedikoval v pátek oktávu velikonočního 11. dubna 1738 stavebníkův syn Jan Matěj Butz z Rolsbergu, želetavský farář a děkan a olomoucký kanovník. První mši svatou v nové kapli slavil téhož dne[5] další jeho syn Josef Ignác, vysvěcený v Olomouci na kněze necelý měsíc předtím. Tak interpretujeme na rozdíl od ostatních zprávu, že zde Josef Ignác tehdy *primam hostiam libavit*[6] – tedy *přinesl první oběť*, protože podle obvyklých zvyklostí by zápis o primici zněl „primitiae suae celebravit". Od té doby se v kapli konaly bohoslužby, o čemž dodnes svědčí v kostele umístěný náhrobek Martina Cvrčka, který zemřel roku 1778 po jednačtyřiceti letech věrné kostelnické služby na tomto místě.

V Kostelním Vydří již od 16. století neexistovala samostatná duchovní správa, vesnici spravovali kněží z Dačic nebo z Telče. To při neustále se zvyšujícím počtu poutníků nebylo dále únosné, a proto nechal v letech 1746–1752 již zmíněný Josef Ignác Butz, tehdy již brněnský a olomoucký kanovník, vystavět jižně od kaple rozsáhlou rezidenci. Často se o ní traduje, že měla být karmelitánským klášterem. Vzhledem k výše zmíněným svědectvím z roku 1735 se zdá, že i tuto představu budeme muset odkázat do říše bájí. Klášterní budova by vypadala jinak, zde šlo o příbytek pro kněze, který jednak měl konat bohoslužby a zpovídat na poutním místě, jednak pečovat o duchovní blaho stálých obyvatel vesnice.[7] Jako první se jím v roce 1753 stal Matěj Filkuka, nejprve jako exposita, od roku 1754 jako farář obnovené farnosti. O dva roky později byla ke kapli přistavěna dřevěná loď tak, že dosavadní kaple se stala presbytářem kostela. Roku 1762 k presbytáři přistavěli zděnou sakristii s oratoří v prvním patře. Roku 1769 byla na západní straně vystavěna z kostelního jmění arkádová chod-

4 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 82 – Konsistoř Brno, kart. č. 773.
5 *Consignatio gratiarum*, rukopis uložený na Římskokatolickém farním úřadě v Kostelním Vydří.
6 Tamtéž.
7 Opuštěná farní budova dole ve vsi byla v polovině 17. století zbořena a materiálu bylo užito při opravě tamního kostela.

ba „pro pohodlí zpovídajících se" poutníků jako začátek plánovaných ambitů. 11. července 1772 byl hlavní oltář konsekrován olomouckým světícím biskupem Janem Václavem Xaverem svobodným pánem z Freienfelsu.

Josefinskému rušení „přebytečných kostelů a kaplí" poutní kostel unikl díky tomu, že byl tehdy prohlášen farním a místo něho byl uzavřen dosavadní farní kostel Navštívení Panny Marie dole ve vsi. Tehdy také byla dřevěná loď poutního kostela nahrazena novou zděnou, byla postavena „zeď na jižní straně" (pravděpodobně jde o ohradní zeď na straně k Dačicím), „dolní" schodiště a brána na východní straně. Náklady byly hrazeny vedle vlastního jmění svatyně též přispěním kanovníka Jana Matěje a dalších dobrodinců. Celý areál tak získal vnější podobu, kterou si uchoval v podstatě dodnes. Jan Matěj Butz z Rolsbergu odkázal Kostelnímu Vydří svou dosti bohatou knihovnu, a když 22. září 1803 ve věku 92 let zemřel v Olomouci jako probošt tamní metropolitní kapituly, byl převezen do Vydří a zde pochován před jižním vchodem do poutního kostela. Láska je vynalézavá: podle tehdy platných státních zákonů v kostele být pohřben nesměl, proto si místo pro svůj hrob vybral a do závěti stanovil tak, že leží sice pohřben vně kostela, ale na místě nejbližším hlavnímu oltáři s milovanou Matkou Boží s Děťátkem v náručí.

Cesta víry

Sv. Terezie Benedikta od Kříže (Edith Stein)

Ve svém bytí narážím na bytí jiné, které není moje, je však oporou a základem mého bytí, jež oporu a základ nemá. V tomto základu svého bytí, na nějž sama v sobě narážím, mohu dospět tomu, že poznám *bytí věčné.*
Jednou cestou je *cesta víry*: Když se Bůh zjevuje jako *ten, který je,* jako *Stvořitel* a *Udržovatel,* a když Spasitel říká: „Kdo věří v Syna, má život věčný" (Jan 3,36), jsou to samé jasné odpovědi na záhadnou otázku mého vlastního bytí. A když mi ústy proroka sděluje, že při mně stojí věrněji než otec a matka,[8] dokonce že je Láska sama, pak nahlédnu, jak „rozumná" je má důvěra v paži, jež mě drží, a jak pošetilý je veškerý strach z pádu do nicoty – jestliže se sama z té ochranné ruky nevytrhnu.

8 Ž 27,10.

Cesta víry není cestou filosofického poznání. Je odpovědí z jiného světa na otázku, kterou poznání klade. Filosofické poznání má svou vlastní cestu. Je to cesta úsudkového, důkazového myšlení a touto cestou jde *dokazování Boha* [...] Důkazové myšlení vytváří pregnantní pojmy, jenže ani ony nejsou s to uchopit toho, jenž je Neuchopitelný, dokonce nám ho vzdalují, jak tomu bývá u všeho abstraktního.

Víc než cesta filosofického myšlení nám dává cesta víry: Boha osobně blízkého, Boha milujícího a milosrdného, a jistotu, jakou nemá žádné přirozené poznání. Avšak cesta víry je cesta *temná.* Bůh sám svou řeč snižuje na lidskou míru, aby neuchopitelné učinil pro nás uchopitelnějším.

(Z německého originálu Endliches und ewiges Sein, Freiburg 1959, s. 57–58, přeložil Vratislav Jiljí Slezák.)

(1. část)

Nám po tomto putování...

Jubileum 300 let poutního místa v Kostelním Vydří jako podnět pro náš duchovní život[1]

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Každé dobře prožité jubileum je novým zdrojem milosti, učil nás Jan Pavel II. v souvislosti s velkým jubileem vykoupení. Chceme takto prožít i jubileum 300 let trvání poutního místa na kopci nad vesnicí Kostelní Vydří. Nejde nám o ulpívání v minulosti, ale o podněty, které by z toho mohl vytěžit náš duchovní život – pro současnost a pro budoucnost.

Historie poutí v křesťanské tradici

Putování na určitá „svatá" místa je obvyklé i v jiných náboženstvích. Starý zákon zmiňuje putování na různá místa a pak hlavně putování do Jeruzaléma (Ex 23,17; Lk 2,41). V islámu je pouť do Mekky (jednou za život) uložena jako povinnost.

1 V tomto článku mi z velké části byly vodítkem dva prameny: F. RÖHRING, Can.Reg., Die Wallfahrt nach Klosterneuburg, in: *Servitium pietatis*, Festschrift für Hans Hermann kard. Groër zum 70. Geburtstag, Maria Roggendorf 1989, str. 301–305, a KONGREGACE PRO BOHOSLUŽBU A SVÁTOSTI: *Direktář o lidové zbožnosti a liturgii*, Směrnice a zásady, Kostelní Vydří 2007 (čl. 279–287).

V křesťanském prostředí neexistuje nějaká povinnost svatého putování. Ale k pouti je přirovnáván celý lidský život, zejména v tom, že cílem křesťanovy „životní pouti" je nebeský Jeruzalém (Žid 11,16 a 12,22; Zj 3,12 a 21,9-22,5). A Jeruzalém pozemský byl pro křesťany nejpůvodnějším poutním místem, navštěvovaným snad již od 2. století. Ostatně sv. Lukáš ve svém evangeliu líčí veřejné působení Pána Ježíše jako cílenou pouť do Jeruzaléma, kde se má uskutečnit jeho odchod k Otci (Lk 9,31 a 9,51).

Když se ve 4. století křesťanům dostalo definitivně možnosti svobodně svou víru projevovat, mohl se bez zábran rozvinout i zájem o svatá místa v Jeruzalémě a pak v celé Svaté zemi. Prvotně platil místům, která byla spojena s událostmi Kristova umučení a vzkříšení, a pak i místům spjatým s jeho ostatním životem. Tato místa byla identifikována, byly nalezeny a vyzdviženy různé relikvie. Na Kalvárii a nad Božím hrobem byly zbudovány baziliky. Po celý středověk se pak relikvie Kristova utrpení těšily mimořádné úctě a místa jejich uložení se stávala cílem nových poutí. (Tak tomu bylo i v historii našich zemí.) K poutím do Jeruzaléma později přistoupilo putování do Říma ke hrobům sv. Petra a Pavla a do Compostelly ke hrobu sv. Jakuba. Pouti na tato tři místa byly nazývány *peregrinationes maiores*. Pouť na jiná místa se nazývala *peregrinatio minor*.

Ve středověku bývalo putování mnohdy velmi obtížné a nebezpečné. Cesta do Jeruzaléma bývala nezřídka cestou bez návratu. Proto byly poutě často projevem pokání. Někdy byla pouť ukládána jako náležitý trest, zvláště ve spojitosti se zločinem vraždy. To proto, že dotyčný se na poutním místě měl modlit za spásu duše oběti zločinu. S tím se setkáváme především ve Francii a v Nizozemí. Aby provinilec mohl dokázat, že pouť skutečně vykonal, vydávaly se na poutních místech upomínky, osvědčující, že dotyčný tam doputoval. Protože ty se záhy staly spíš upomínkovými předměty a chloubou všech, kdo si je na poutním místě pořídili, na důkaz o vykonání pouti vydával místní biskup nebo duchovní správce kostela písemné osvědčení.

V průběhu 11. století přestaly být za pokání ukládány stanovené kající skutky (např. pouť), ale rozšířila se praxe odpustků, které nebyly udělovány jednotlivcům, ale vyhlašovány všeobecně. Jejich duchovní užitek mohl pak získat každý, kdo vykonal daný zbožný skutek. Takovým skutkem byla často vyhlášena i návštěva určitého poutního místa - a to vyvolalo nový zájem o poutě. Od té doby měly někdy poutě podobu záměrného sbírání co možná největšího počtu získatelných odpustků. Také v historii vzniku poutního místa v Kostelním Vydří mělo velký význam, že místo, které na sebe upozornilo nevy-

světlitelnými světelnými jevy a na němž zakladatelé postavili kapli vybavenou obrazem Panny Marie, obdařil bosý karmelitán Karel Felix Slavata odpustky. Odpustkové výsady byly později tomuto místu udělovány opět, dochovalo se nám 13 takových papežských listin z let 1734–1763. Okamžikem vyhlášením odpustků údajně tajemná světla na návrší vymizela, což znamená, že odpustky samy měly nadále být dostatečně silným magnetem k tomu, aby k nové kapli věřící s důvěrou putovali. A tak se opravdu stalo - poutníků přibývalo.

V našem prostředí byla velmi častým motivem k podniknutí pouti modlitba za uzdravení. „Pro obyčejné lidi byl často světec jediným dostupným lékařem."[2] Podle dochovaného „Zaznamenání milostí" měla v Kostelním Vydří většina záznamů charakter zázračného uzdravení z nemoci, ochrany při úrazech nebo úlevy v bolestech. Podobným častým důvodem k vykonání pouti byly prosby za odvrácení hrozících katastrof (moru aj.). A stejně časté byly pouti děkovné, vztahující se následně k prožité Boží ochraně a pomoci. Takové pouti mnohdy podnikaly i velké skupiny věřících, třebas celé osady. Někdy se dotyční zavázali slibem vykonat tuto pouť nadále každoročně; a generace jejich potomků tomuto slibu zůstaly věrné a putují v jejich stopách od té doby každý rok už po staletí (zvláště v Bavorsku).

Důležitým základem pro to, aby pouť měla smysl, je spolu s uvedenými různými motivy pro putování ovšem také přesvědčení, že poutní místo je místo svaté, kde může člověk snáze prožít Boží blízkost a setkání s Bohem - intenzivněji než někde jinde.

Často bývalo putování spojeno s kultem nějakého světce. Do pozdně středověké poutní zbožnosti nám dává velmi konkrétně nahlédnout například Tomáš Kempenský v Následování Krista svou zmínkou (IV,1.9): *„Pospíchají mnozí na rozličná místa, aby navštívili ostatky svatých, a diví se, slyšíce o skutcích jejich; prohlížejí si rozlehlé stavby chrámů a líbají svaté kosti jejich, do hedvábí a zlata zavinuté..."* V této souvislosti nepomiňme ani jeho kritickou narážku, že samo putování není zárukou zbožnosti: *„kteří mnoho putují, zřídka se posvěcují"* (I,23.4).[3]

Martin Luther a reformátoři se postavili vůči poutím odmítavě. Hlavní důvod jejich nesouhlasu tkvěl ve spojitosti poutí s odpustky. Tím víc se proto v následující době stala pouť příznačným (a mnohdy demonstrativním) projevem katolické víry. V době barokní byly pouti jednou z účinných forem in-

2 Josef Staber, viz F. RÖHRING, pozn. 16.
3 T. KEMPENSKÝ, *Čtvero knih o následování Krista*, přeložil K. Vrátný, Vyšehrad, Praha 1947.

tenzivní péče duchovních pastýřů o svěřené ovečky. V novověku nabývá někdy pouť i určitého politického nádechu - vyjadřuje např. přihlášení se k zemským patronům nebo k Římu a papeži. Takto vyznívala pouť, kterou vykonal panovník, jeho rodina a vlivné šlechtické osobnosti. Zároveň tím dávali příklad zbožnosti svým poddaným.

Citelněji než protestantismus zasáhlo poutě osvícenství, které vůči nim bylo kritické nikoli z důvodů náboženských, ale rozumářských, ekonomických a mravokárných. Pohlíželo na ně jako na ztrátu času, který mohl být věnován práci, na projev zahálčivé těkavosti a touhy po zábavě, namítalo, že doma se přece může člověk modlit stejně dobře jako někde na poutním místě, a poukazovalo na výstřelky, které se při poutích tu a tam děly. Za vlády Marie Terezie byly nejprve zakázány poutě trvající déle než jeden den (zahrnující nocování cestou) a byla vydána ještě jiná omezení. Císař Josef II. pak poutě zrušil úplně. Ale věřící se nedali: chodili na poutě bez vnějších projevů (bez předzpěváka nebo duchovního aj.) a shromáždili se všichni až na poutním místě. Ovšem knězi, který se na takové pouti podílel, hrozila pokuta ve výši dvanácti zlatých. Tyto zákazy byly po několika letech odvolány nebo zmírněny, postupně se obliba poutí opět prosadila. Ve 2. polovině 19. století směřují poutě nově do míst, spojujících tradici víry s tradicí národní či kulturní (např. na Moravě Velehrad).

Zajímavé je uvědomit si alespoň v dílčích rysech vývoj poutí během 20. století, tedy v době, kterou známe z přímých vzpomínek předchozích generací nebo z našeho vlastního života. Po 1. světové válce vyvstal nový jev: turisticky organizované poutě. Lepší dopravní možnosti způsobily, že pouti na daleká místa (do Svaté země, do Říma, Lurd nebo do Fatimy) nebyly již tak nebezpečné a nákladné jako dřív.

Po 2. světové válce došlo k ještě většímu rozmachu poutí. Zatímco u nás nastaly specifické podmínky díky politické vládě totalitního ateizujícího režimu, na Západě se poutě svobodně rozvíjely, mezi mládeží nabyly opět obliby poutě konané pěšky. Pouti mládeže byly tehdy zároveň přihlášením se ke katolické víře před ostatní společností, v níž víc a víc prosazoval svůj vliv odpor k církvi a praktický materialismus. Od 60. let toto vyznávání víry formou mládežnických poutí ochablo. Rozkolísání tradičních hodnot se projevilo i zde.

A jak tomu bylo u nás během totality? Nad tím se můžete zamyslet sami, věřím, že vám to bude zdrojem zajímavých vzpomínek. Zmíním jen každoroční silvestrovské putování na Hostýn na půlnoční mši svatou, velehradskou pouť v roce 1985 či pouť na svatořečení sv. Anežky v listopadu 1989. Poutě byly možností ke shromáždění se velkého počtu věřících a k vnímání společného odporu proti komunistické diktatuře.

Když jsme v prvních letech po roce 1989 krátkodobým rozmachem poutí dohnali dluh z minulosti, intenzita poutí do vzdálených míst polevila. Ale postupně sílí zájem o menší domácí poutní místa, opravují se jednotlivé kostely a kaple, hloučky nadšenců a obětavci z řad kněží se pokoušejí vzkřísit poutní tradice na místech již pozapomenutých. Mezi historiky, zvláště období baroka, i mezi vydavateli a čtenáři knih je zájem o tematiku poutí velmi živý. Ačkoliv po stránce vnějšího projevu a počtu poutníků není dnes pouť příliš srovnatelná s poutěmi našich předků, je tu nesporný záměrný důraz na její stránku duchovní. Vydáváme se na pouť, protože toužíme po obnově své víry, vztahu s Bohem, po růstu v obrácení, očekáváme pomoc v nalezení sebe sama před Bohem, obtíže putování na sebe bereme jako součást pokání. Poutní místa jako cíl našeho putování nám poskytují vhodné prostředí pro otevření se Bohu.

Spiritualita poutě

Ještě než o spiritualitě pouti začneme více uvažovat, uvědomme si každý za sebe: jaké poutě a kdy konávám? Při jaké příležitosti a jako mají podobu? U někoho se možná v rodině udržuje tradice rodinné pouti, někdo pouť občas nebo i s určitou pravidelností podniká sám. Využíváme třebas možnost účastnit se společné pouti s farností nebo s jinou skupinou. K našemu karmelitánskému společenství patří také každoroční pouť terciářů, jejich rodin a dalších našich přátel do Kostelního Vydří v den liturgické památky Neposkvrněného Srdce Panny Marie. A většina terciářů, kteří přijíždějí do Vydří na několikadenní exercicie, pojímá i tuto svou cestu jako pouť... Když si takto konkrétně „zmapujeme", zda a jak vůbec pouť do našeho duchovního života skutečně patří, snáze můžeme vnímat následující myšlenky o spiritualitě pouti jako něco blízkého, s čím buď už sami máme zkušenost, nebo naopak co bychom u sebe do praxe chtěli uvést.

Od časů poutí do Jeruzaléma, které pro svou obtížnost a nebezpečnost představovaly vyvrcholení (a často i závěr) křesťanova života, je pouť připomínkou, že náš život je **putování k nebi**, na místo svaté, k velkému, už bezprostřednímu setkání s Bohem, do Božího království. Během putování si poutník může uvědomit, že v životě jsme vůbec na cestě a že tady na zemi nemáme trvalý domov (Žid 13,14). Uprostřed mnoha starostí a plánů života pozemského na to totiž snadno zapomínáme. Odchodem z domova – ať už na den či na více dní – na sobě předjímáme, že ho jednou opustíme natrvalo. Vykořenění a nenaplněnost, které během pouti můžeme pocítit, nás vedou k zamyšlení nad tím, jak nedostatečné a křehké je při vší naší snaze i naše ukotvení v domácím prostředí a že v největší hloubi mají naše touhy a očekávání mnohem větší rozsah a dojdou uspokojení jen u Boha.

Když jsem hledal nějaký poetický název pro toto své zamyšlení, přišla mi na mysl prosba mariánské modlitby: *„(Ježíše) nám po tomto putování ukaž"*. My křesťané věříme, že život na zemi je směřování k věčnosti, těšíme se, že se tam setkáme tváří v tvář se svým Pánem, a Marii prosíme o přímluvu, aby to „dobře dopadlo".V původním latinském znění této modlitby je ovšem slovo exilium, tedy vyhnanství, nikoli putování. Ale ať už myslíme na exodus z egyptského otroctví či na návrat z babylonského zajetí, obojí má před sebou týž kýžený cíl: zaslíbenou zemi.

Při poznávání historie poutí jsme viděli, že pouť představovala od pradávna také kající skutek, byla **projev a nástroj pokání**, změny smýšlení. Čas během putování, ale také útrapy cesty a zejména modlitba, doplněná později přímo přijetím svátosti pokání na poutním místě, způsobily poutníkovu vnitřní proměnu během cesty. Provinilce to mělo odpoutat od spáchané viny, ale vůbec každému má pouť umožnit nahlédnout s odstupem jeho počínání si doma, rozpoznat, co je špatné, škodlivé nebo plané, a k tomu se už nevracet. Prohlédnout k větší svobodě a k očistě na cestě naplňování povolání, které mi Bůh v mém konkrétním prostředí svěřuje. Ostatně i mnozí lidé kolem nás, když odjíždějí na víkend nebo na dovolenou, mluví o tom, že potřebují „vypadnout a srovnat si věci v hlavě". Takto i mnoho lidí nevěřících dobře prožije pouť do slavné Compostelly – jako vyrovnání se s koncem jedné životní etapy nebo s nějakým velkým otřesem (krach partnerského vztahu, frustrace v zaměstnání v komerčním prostředí apod.). Opravdová křesťanská pouť znamená ovšem obrácení se adresné: k Bohu.

I když v sobě pouť nese prvek kajícnosti a obrácení, přesto (a jistě i právě proto) je pouť i **svátek a radost**. Vyslovuje to již starozákonní žalmista: *„Za-*

radoval jsem se, když mi řekli: Do domu Hospodinova půjdeme" (Ž 122,1). Ano, nezakrýváme, že pouť je mimo jiné i úlevným „vypadnutím" z kolotoče všednosti, z přetížení úkoly a starostmi, které doléhá na většinu z nás. Ani antické úsloví, že „změna těší", neztratilo nic na své platnosti. Ale mluvíme-li o tom, že pouť je pro nás svátek, má to mnohem hlubší obsah, než pouhý únik, „relax" (tj. doslova: odvaz). Svátek v nejkrásnějším smyslu slova je odpočinek povznášející, vydechnutí prožívané v ukázňující samotě nebo v hezkých vztazích s druhými, ať už se souputníky z řad příbuzných a přátel, nebo s lidmi, s nimiž se seznamujeme úplně nově. I toto k pouti patří, i k tomuto je pouť přirozeně příležitostí. V těchto okolnostech a souvislostech můžeme při pouti prožít oddech (při vší únavě) a radost ze svobodné spontánnosti, na jakou v běžné každodennosti nemíváme pomyšlení ani vnitřní sílu.

Nejpříznačnějším rysem pouti je však její charakter bohoslužby. To je její podstata a její nejvlastnější důvod: **služba Bohu**. Poutí se chceme Bohu přiblížit, spočinout u něj, klanět se mu a o něčem s ním mluvit, něco mu svěřit. Svaté místo (poutní kostel, kaple) nám k tomu poskytuje příhodné prostředí. Svou krásou (uprostřed přírody či uměleckou) a svou tradicí nám napomáhá dobře se modlit – ať už Bohu předkládáme své chvály a díky, nebo prosby a přímluvy. Pokud jsme se k vykonání pouti zavázali slibem, který teď plníme, děkujeme Bohu za to, že nám při tom pomáhal.
Jsou-li poutní místa spojena s úctou k nějakému světci, napomáhá naší modlitbě poutní obraz, socha, relikvie nebo i např. studánka, které jsou spjaty s prokázáním Boží milosti těm, kdo se tu modlili před námi. To vše jsou názorná znamení Boží blízkosti a láskyplné štědrosti. Vrcholem modlitby na poutním místě je pak účast na liturgii: na mši svaté s přijetím eucharistie a případně také předtím přijetí svátosti smíření. Ke společným poutím patří tradičně také žehnání upomínek a požehnání poutníkům na cestu domů. I to jsou způsoby odevzdávání se Bohu, jak nám o to jde při celém putování.

Na okraj připomenu: cílem naší pouti nemusejí být vždy jen poutní místa nejznámější, ba ani jen místa svatá a oficiální. Putovat s duchovním záměrem a programem je možno také na místa dříve známá jako poutní a dnes opomíjená, nebo do kostela zcela „nepoutního" či na místo zcela profánní – k nimž se ovšem váže nějaká pro nás důležitá událost či skutečnost (např. místa ze života a z vyprávění rodičů nebo jiných lidí mně drahých, která mám spojena s úmyslem své modlitby).

Pouť v sobě má také rozměr apoštolátu, je **svědectvím** o naší víře. Stačí, když se nás někdo cestou zeptá, kam máme namířeno a proč tam jdeme. Podobá-

me se apoštolům, kteří šli s Pánem Ježíšem krajem a zvěstovali radostnou zvěst o Božím království. V tradici církve takový způsob života byl velmi ceněným ideálem a byl nazýván „apoštolský život".

A jako poslední rys pouti zmiňme, že pouť je i formou **prožívání společenství**. V nejzřetelnějším smyslu tvoříme při ní společenství s těmi, kdo s námi putují, a sjednocujeme se spolu v prožívání víry, v modlitbě, ale také ve vzájemné ohleduplnosti a pomoci. Pouť ale zintenzivňuje i naše společenství s Pánem Ježíšem, který je s námi jako byl s učedníky, k nimž se přidal na jejich cestě do Emauz. I kdybychom putovali zcela sami, pokud se modlíme, pak při pouti prohlubujeme i naše společenství s těmi, které jsme zanechali doma (a k nimž se vrátíme), ale také s celou církví - ať už pozemskou („putující") nebo nebeskou (vítěznou - v cíli cesty). Neméně silně můžeme prožívat na pouti spojení s těmi, kdo nás na pozemské (i konkrétně této poutní) cestě předešli, se stavebníky, umělci a řemeslníky, kteří poutní místo obětavě zbudovali a udržovali, a v největší šíři i s okolní přírodou a s celou lidskou rodinou a jejími bolestmi i radostmi.

(3. část - dokončení)

Rodiče svaté Terezie od Dítěte Ježíše a Svaté Tváře

Sr. Milada od Spasitele světa, OCD

Smrtelná nemoc

Zelie Martinová věděla již dlouho, že ji vnitřně stravuje zhoubná nemoc. Proto se často v myšlenkách připravovala na smrt: „Nyní musím končit, protože chci jít na nešpory a pomodlit se za zemřelé. Chci se postarat o to, aby se i za mě po mé smrti modlili... Snažím se stát svatou, ale není to jen tak jednoduché. Bylo by bývalo lepší, kdybych se o to snažila již dříve, bylo by to bývalo snazší a lehčí. A přece: lépe později, než nikdy."[1] Rostly v ní touhy po nebi, ale zároveň v ní přetrvávala velká odpovědnost za rodinu. Vše řešila odevzdaností do Boží vůle: „Jak toužím, abych byla u svých čtyř zemřelých dětí v nebi, ale chci se toho ráda vzdát, neboť vím, že ty mě již nepotřebují; jinak je tomu s mými ostatními dětmi... Vždycky si říkám: jak Bůh chce!"[2]

1 Dopis Zelie Martinové jejím dcerám Marii a Pavlíně, 1. 11. 1873.
2 Dopis Zelie Martinové Guérinovým, 15. 11. 1871.

V říjnu 1876 se její zdravotní stav zhoršil. Nádor na prsu se zvětšil, cítila bolesti a píchání. Tehdy lékař označil její stav za beznadějný, ani operaci už nedoporučoval, že by vše jen urychlila. Zelie se proto rozhodla připravit příbuzné na svůj blízký odchod. Napsala do Lisieux a poprosila bratra a švagrovou, aby se po její smrti postarali o její rodinu. V Lisieux z toho panovalo dost velké rozrušení. Také doma se v důsledku tohoto oznámení odehrála vážná scéna. „Všichni plakali, ubohá Leonie hlasitě vzlykala."[3]

V lednu 1877 paní Martinová naposledy cestovala ke své sestře do kláštera Navštívení v Le Mans. Do té doby jí o svém vážném zdravotním stavu nepsala. I sestra Dositea byla těžce nemocná, počítalo se s její blízkou smrtí. Než přišla paní Martinová, byla zaopatřena. Co si v těch dnech obě sestry, z nichž každá stála na prahu věčnosti, vyprávěly, nevíme. Sestra Dositea zemřela za měsíc, 24. 2. 1877 ve svých 49 letech. Pro Zelii byla smrt sestry těžkým utrpením. Ale i její nemoc postupovala dále. V květnu informovala své příbuzné: „Můj zdravotní stav je stále takřka stejný. Netrpím sice mnoho, ale přece cítím, jak nemoc postupuje nepřetržitě dále dovnitř. Doufám, že mě Matka Boží uzdraví, a když ne docela, tak mě tu zachová aspoň na tak dlouho, abych mohla vychovat své děti."[4]

Křížová cesta

Se svými třemi staršími dcerami se Zelie rozhodla, že v červnu vykonají pouť do Lurd. Ale už cesta vlakem byla nesnesitelná, trpěla velkými bolestmi. Pouť jí nepřinesla uzdravení, naopak se jí přitížilo. Začala mít velké bolesti v krku, pocházející z metastázy do krčního obratle. „Nemoc se zhoršuje dnem nocí. Nemohu se již obléci ani svléci. Rameno bolavé ruky odpírá každou službu, ale ruka je ještě schopna udržet jehlu! Přesto: všeobecná nevolnost, bolesti v těle a stálé horečky se mě zmocňují již 14 dní. Nemohu již více stát, jen sedím. Přes den to ještě jde, ale v noci přicházejí znovu a znovu záchvaty. Odevzdala jsem se svému osudu a snažím se všechno udělat, jak se to sluší na umírající. Nesmím z tohoto krátkého času, který mi ještě zůstává, ztratit ani

3 Dopis Zelie Martinové Guérinovým, 17. 12. 1876.
4 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 10. 5. 1877. I zde je musíme zpochybnit názor J. F. Sixe, podle jehož líčení prý Tereziina matka způsobila, že Terezie prožívala své dětství v „ovzduší smrti", i pročež se prý Terezie, protože se u ní projevovala „neobyčejná vůle k přežití", toužila maminky zbavit jako „nástroje smrti" (srov. J. F. Six, „Malá Terezie", Cesta, 1990, 2. vydání, str. 11-12, přeloženo z Terezie von Lisieux. Die Heilige des „kleinen Weges", Freiburg-Basel-Wien 1979). K tomu tvrdíme: Zelie Martinová se jistě projevovala jako křesťan své doby, v níž bylo silné eschatologické zaměření. Také se musela vyrovnávat se smrtí mnoha svých blízkých a zároveň s nemocí, která pracovala v jejím těle. Bojovala s ní ovšem do posledních chvil. Nechtěla umřít. Chtěla se uzdravit a doufala v to. Zachovala si pokoj a odvahu i v krutých bolestech.

jeden okamžik. Jsou to dny spásy, které se nikdy nevrátí. Pomoz mi modlit se o trpělivost a odevzdanost."[5]

V této době jí bratr předpověděl jeden měsíc života. U něj hledá Zelie v posledních dnech posilu, protože utrpení se stále zhoršovalo: „Včera jsem po tobě skoro křičela, neboť jsem byla toho mínění, že jen ty sám bys mi mohl zjednat ulehčení. Během 24 hodin jsem protrpěla více, než v celém svém životě. Naříkala jsem a křičela. Vzývala jsem všechny svaté, ale nikdo mi neodpověděl. Konečně jsem prosila, abych alespoň noc mohla strávit v posteli. Odpoledne jsem vůbec nemohla ležet. Bylo to strašné. O nic jsem nemohla opřít hlavu, všechno jsem zkusila, ale ani tak jsem se nemohla pohnout, abych se napila. Krk byl jako stlačený, takže nejmenší pohyb mi dělal největší bolesti. Celou noc jsem naříkala. Ludvík, Marie a služebná byli stále u mě. Ubohý Ludvík! Čas od času mě vzal do své náruče jako malé dítě. Již nemohu psát, sotva vidím a jsem neuvěřitelně slabá."[6]

22. července vstala Zelie v pět hodin ráno, aby byla přítomna na mši svaté. Marie ji chtěla zadržet, ale neuspěla. „(Maminka) musela použít veškeré své energie, neboť to pro ni byla nevyslovitelná námaha, aby přišla do kostela. Při každém kroku, který udělala, cítila píchání v krku. Vždycky se musela občas zastavit." Naposledy byla pak přítomna na mši svaté 3. srpna. „Jelikož to byl první pátek, chtěla bezpodmínečně do kostela. Tatínek ji vedl," sdělovala Marie příbuzným, „jinak by to nebylo vůbec možné."[7]

Poslední dopis zaslaný bratrovi zněl takto: „Již se nemohu udržet na nohou. Jen s velkou námahou se dostanu z postele ke křeslu a odtud zase do postele. Mám za sebou dvě hrozné noci. Moje síly jsou u konce. Když mě milá Matka Boží neuzdraví, je můj čas u konce a milý Pán Bůh chce, abych si odpočinula jinde než zde na zemi." Marie ještě připojovala: „Nevydrží již ani čtvrt hodiny v posteli, tak strašně trpí. Nejmenší lomoz u ní zapříčiní hroznou krizi. Jen šeptem si něco povíme a chodíme v punčochách, ale všechno slyší. Nechceme ji rušit, ale její spánek je příliš slabý."[8]

26. srpna Zelie Martinová přijala v přítomnosti celé rodiny pomazání nemocných. Smrtelný zápas skončil 28. srpna 1877 v noci. Bylo jí necelých 46 roků. Pohřeb se konal hned druhý den.

5 Dopis Zelie Martinové Celině Guérinové, 15. 7. 1877.
6 Dopis Zelie Martinové Izidoru Guérinovi, 27. 7. 1877.
7 Dopis Marie Martinové paní Guérinové, 9. 8. 1877.
8 Dopis Zelie a Marie Martinové Guérinovým, 16. 8. 1877.

Ludvík Martin, čtyřiapadesátiletý, hluboce zraněný odchodem své ženy, se rozhodl odstěhovat se se svými dcerami za příbuznými do Lisieux. Odchází na odpočinek. Oddává se své touze po samotě - čte, přemýšlí a medituje. Začne znovu chodit na ryby a často cestuje - do Alençonu, kde zanechal svou stárnoucí matku,[9] do Paříže, Německa, Itálie, na Balkán a do Turecka. Ovšem i pro něj je připravena „královská cesta kříže", která hluboce zasáhne jeho dcery a ztotožní ho s jeho milovaným Spasitelem...

Tereziin vztah k rodičům

„Pán Bůh mi dal otce a matku, kteří byli víc hodni nebe než země."[10] Tak Terezie po celý svůj život nahlížela na své milované rodiče. Její rodina pro ni byla „svatou zemí, prosycenou panenskou vůní" (srov. AS 18), obrazem nebe. Terezie se narodila ve světě svatosti, viděla v něm jen krásno. Měla pocit, že celé její okolí vybudoval dobrý Bůh, aby živil a strážil „vzácné a křehké rostliny", které tam rostou.

Ústřední postavou rodiny byl otec. Otec lidsky ctěný, milovaný, takřka zbožňovaný, který v Tereziiných očích představoval harmonickou jednotu lásky a autority. Na vztahu k otci - a ona se svého otce nikdy nebála - se učila chápat, co je to autorita dobrého Boha. Dívala se na svého otce, zatímco on se stále díval na Boha, a tak se naučila prostřednictvím otce se dívat na Boha. Terezie byla ještě malá, když ji tatínek vzal s sebou do kostela. Při kázání se k ní naklonil a řekl: *„‚Dobře poslouchej, má královničko, mluví se o tvé svaté patronce.' Opravdu jsem dobře poslouchala, ale dívala jsem se častěji na tatínka než na kazatele. Jeho krásná tvář mi tolik říkala!... Někdy měl oči plné slz a marně se snažil je zadržet. Zdálo se, že už není na zemi, tak ráda se jeho duše hroužila do věčných pravd..."* (AS 44).

I při večerní modlitbě měla Terezie místo vedle otce. Stačilo jí jen se dívat, *„aby viděla, jak se modlí svatí"* (AS 45-46). Že je její otec světec, o tom byla Terezie přesvědčená po celý svůj život (srov. DT 51, 58). Oba dva otcové jsou v její mysli svázáni způsobem tak blízkým a intimním, že se Terezie odvážila po odchodu svého otce do ústavu Dobrého Spasitele napsat: *„Ježíš...nám vzal toho, kterého jsme milovaly s takovou něžností, (...) ale zda to není proto, abychom mohly upřímně říci: ‚Otče náš, jenž jsi v nebesích?'* (Mat 6,9)"[11]

9 Zemřela v roce 1883 ve věku 83 let.
10 Dopis Abbé Bellièrovi, 26. 7. 1897 (DT 261).
11 Celině, 26. 4. 1891 (DT 127).

Později, v době jeho nemoci, Terezie začala v postavě svého otce vidět nejen obraz Boha Otce, ale i Syna. Jeho úděl se pro ni stává obdobou božských tajemství. *„Jako klaněníhodná tvář Ježíšova, která byla zahalena při jeho umučení, tak i tvář jeho věrného služebníka měla být zahalena ve dnech jeho bolestí - aby mohla zářit v nebeské vlasti u jeho Pána, věčného Slova!...“* (AS 50). Otcův nemocí poznamenaný obličej jí objasňoval všechna tajemství Ježíšovy trpící Tváře.

Matka zase pro Terezii představovala atmosféru lásky, bezpečí a důvěry, atmosféru modlitby: *„Velmi jsem milovala Pána Boha a velmi často jsem mu odevzdávala své srdce malou formulí, které mě naučila maminka“* (AS 41). Na návštěvě u paní Lericheové si s Celinou říkaly: *„To není jako maminka. Ta nás vždycky vedla k tomu, abychom se pomodlily!...“* (AS 33). I když matka zemřela v době, kdy Terezii byly teprve čtyři a půl roku, přesto se rysy této milované osoby vepsaly do jejího srdce a pomohly jí později pochopit mateřský rys lásky Boží: *„Jak jemnocitné je srdce matky! Jak projevuje svou něhu tisícerou obezřetnou starostlivostí, na kterou by nikdo nepomyslel!“* (AS 24).

Že byla Tereziina intuice ohledně rodičů správná, potvrdil i papež Jan Pavel II., když 26. 3. 1994 potvrdil heroické ctnosti Zelie a Ludvíka Martinových a dovolil je nazývat ctihodnými. Oficiální proces jejich blahořečení byl po uznání požadovaného zázraku (o něm bychom rádi v našem časopise také něco napsali) ukončen a oba rodiče byli prohlášeni za blahoslavené dne 19. října 2008 v Lisieux.

KARMEL
ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT
Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.
Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.
ISSN - KARMEL 1210 - 499X
Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.
Evidenční číslo: MK ČR E 13791